

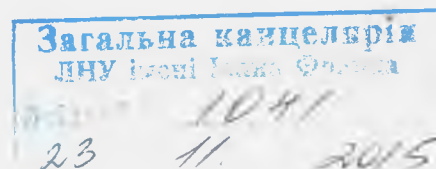
Відгук

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Никифорака Михайла Васильовича на дисертацію Сирко Мар'яни Василівни «Цивільний кодекс Франції 1804 р. та його вплив на цивільне законодавство країн Європи (на прикладі Польщі та Румунії)», подану до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Актуальність теми дослідження. “Моя слава, - говорив Наполеон, - не в тому, що я виграв сорок битв. Те, що буде жити вічно, це мій цивільний кодекс”. 200 років - достатній термін давності для підтвердження пророцтва геніального француза. Це був дійсно зразок передового, програмного для того часу цивільного законодавства. В його основу була покладена ідея недоторканості приватної власності. “Право власності, - за словами одного із авторів кодексу Порталіса (став за Наполеона міністром), - основне право, на якому базуються всі суспільні установи, таке ж дорогоцінне для кожної людини, як і її життя”. Цю точку зору поділяв і Наполеон, який підкреслив на одному із засідань державної ради “необхідність примножити число власників, що є твердою опорою безпеки і спокою держави”.

Де наш Наполеон?! Хто зможе заперечити актуальність наведених слів в українському суспільному сьогодні, коли все, чи майже все робиться у нас з точністю до навпаки! В даному контексті дисертаційне дослідження М. В. Сирко, безперечно, актуальне.

Можна погодитись загалом і з аргументом дисертантки, що тема дослідження знайшла мало уваги в новітньому українському правознавстві, що теж зумовлює актуальність дисертації.

Достовірність отриманих результатів, на наш погляд, обумовлена передусім опорою на обширну документальну базу, на добре знання М. В. Сирко історіографії досліджуваної проблеми, в т. ч. й зарубіжної (польської).

Структура роботи відображає вузлові аспекти проблеми, хоча вона й не безспірна, про що буде сказано пізніше.

Основний зміст дисертації викладений у чотирьох розділах. У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження» Сирко М. В. присвятила значну увагу стану наукової розробки проблеми та характеристикі джерел дослідження, висвітлила концептуальні підходи та методи дослідження.

У другому розділі «Цивільний кодекс Франції 1804 р. як визначне досягнення французької цивілістики» Сирко М. В. послідовно й детально досліджує політичні, історичні, соціальні та правові чинники, що спричинили прийняття Цивільного кодексу Франції 1804 р. Обґрунтованою є позиція автора, що головною метою кодифікації цивільного права Франції було прийняття єдиного, продуманого і чіткого зводу цивільного законодавства, а також зміцнення сформованого Наполеоном державного режиму, власного авторитету й реалізації особистих амбіцій щодо абсолютної монархічної влади.

Третій розділ «Цивільний кодекс Франції 1804 р. як основа формування цивільно-правової традиції у польській юриспруденції» присвячений поширенню Цивільного кодексу Франції 1804 р. на польських землях, в умовах їх перебування у складі різних державно-політичних утворень та у різні історичні періоди – Варшавського князівства Французької імперії, Польського Королівства у складі Російської імперії, на території Краківської республіки, Другої Речі Посполитої. Значну увагу автор приділила рецепції норм Кодексу з врахуванням особливостей польської цивільно-правової традиції. Дисертант робить обґрунтований висновок, що норми Кодексу були сприйняті позитивно та знайшли своє відображення у цивільній практиці, за

винятком норм, котрі суперечили польській цивільно-правовій традиції. Зокрема, не сприймалися польським суспільством норми Кодексу, які стосувалися сімейного права, світського характеру шлюбу, розлучень.

У четвертому розділі «Вплив Цивільного кодексу Франції 1804 р. на формування цивільного законодавства Румунії» висвітлено вплив Цивільного кодексу Франції 1804 р. на цивільне законодавство Румунії у другій половині XIX – XX ст. та застосування румунського цивільного законодавства на українських землях Північної Буковини та Бессарабії у складі Румунії.

У висновках сформульовано найсуттєвіші результати і положення дослідження, детально розкрито його новизну, окреслено пропозиції дисертанта щодо вдосконалення Цивільного кодексу України.

Наукова новизна дослідження зумовлюється вже постановкою проблеми. У вітчизняному історичному правознавстві, наскільки мені відомо, дійсно ще не досліджувався на дисертаційно-монографічному рівні вплив Цивільного кодексу Франції 1804 р. на цивільне законодавство Польщі та Румунії, хоча цілий ряд публікацій на цю тему, звісно, був.

Не викликає заперечень новизна визначення ступеня впливу Цивільного кодексу Франції 1804 р. на правове регулювання майнових відносин у Польщі та Румунії.

Можна погодитись з висновком дисертантки про значення Цивільного кодексу Франції 1804 р.” для формування цивільно-правової традиції європейських народів, у тому числі й українців”.

Дисертація М. В. Сирко традиційно для більшості історико-правових досліджень містить багато посилань на маловідомі події, маловідомі імена, що робить її цікавою не лише для фахівців з історії права, а й для широкого кола читачів.

Наукове значення дослідження полягає в тому, що воно розкриває актуальне для вітчизняної історико-правової наук завдання: вплив

Цивільного кодексу Франції 1804 р. на цивільне законодавство Польщі і Румунії.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання для подальшого історико-правового вивчення проблем вітчизняної і зарубіжної цивілістики, для викладання курсів історії держави і права України, історії держави і права зарубіжних країн, історії європейського права, порівняльного правознавства.

Апробація дисертації. Її основні результати в достатній мірі відображені у 15 наукових публікаціях в тому числі й зарубіжних, обговорені на засіданнях кафедри історії права, держави та політико-правових учень Львівського національного університету імені Івана Франка.

Автореферат дисертації М. В. Сирко адекватно відображає структуру, основні положення та висновки дослідження. Не викликають зауважень анотації, поміщені у авторефераті.

Оформлення дисертації відповідає чинним вимогам, вона написана літературною мовою, у науковому стилі.

Разом з тим дисертаційне дослідження М. В. Сирко містить, на наш погляд, ряд спірних, дискусійних положень та висновків, окремих неточностей.

1. Є кілька зауваг щодо визначення позиції дисертантки до методології свого дослідження.

- а) Будь-яке наукове дослідження починається з визначення об'єкта, предмету і методів дослідження. Виходячи з цього, підрозділ 1.3. мав би бути підрозділом 1.1. Неможливо щось оцінювати, не знаючи з яких позицій (методології) це робиться!
- б) можна посперечатися із дисертанткою стосовно її позиції щодо методологічного інструментарію історико-правового дослідження. Хай мені заперечить дисертантка, але в центрі вивчення правознавства, в т. ч. й історичного, традиційно був і

залишається формально-юридичний аналіз подій і фактів, які мають правове значення і підлягають тлумаченню з допомогою юридичних термінів, конструкцій і логіки.

2. Більшій аргументації потребувало визначення об'єкта дослідження, в т. ч. територіально. Чому автора зацікавила рецепція Кодексу Наполеона саме в Польщі і Румунії. В обґрунтуванні актуальності теми про це нема ні слова.

Ми здогадуємося, що і в Польщі, і в Румунії жили українці. І все ж ...

3. Очевидна деяка невідповідність назви третього розділу і змісту його підрозділів. Ключове слово назви розділу – юриспруденція. Ключове слово всіх підрозділів – право.

4. До предмету дисертаційного дослідження віднесені “закономірності ... рецепції та застосування положень Цивільного кодексу Франції 1804 р. у цивільному законодавстві країн Європи”. Жодних закономірностей у тексті дисертації не сформульовано і не обґрунтовано.

5. Викликає сумнів претензія дисертантки на “встановлення правової природи Цивільного кодексу Франції 1804 р. як типової природно-правової кодифікації”. Найпростіший контраргумент – наступна цитата: “Написаний зрозуміло і в конкретній формі з чіткими поняттями найпоширеніших правових інститутів, він спирався на природно-правові принципи свободи людини...” (Б. Й. Тищик. Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час. (XVIII – 1918 р.). – Львів. Світ, 2013. – С. 398).

6. Не зовсім зрозумілі положення дисертації про взаємозв'язок між лібералізмом, капіталізмом та розвитком цивільно-правових відносин під впливом Французького цивільного кодексу 1804 р.

7. Ряд зауважень можна висловити щодо історіографічної бази дослідження. По-перше, в ній бракує новітніх досліджень, особливо румуномовних (навіть у перекладі). По-друге, погляди окремих вчених використовуються спрощено, неаргументовано. Для прикладу можна назвати відомого вченого –цивіліста С. Пахмана. На с. 27 дисертації говориться, що С. Пахман

критикував Кодекс Наполеона 1804 р. за “конструктивно складні визначення понять, за помилкову класифікацію предметів”. Про що мова? Про які помилки?

8. Викликає сумнів доцільність надмірного, на наш погляд, наведення у тексті дисертації повного змісту статей Цивільного кодексу Франції 1804 р., що були реципійовані в Польщі. Такої аргументації надто багато.

Висловлені зауваження мають в основному рекомендаційний характер і не применшують значимості дисертаційного дослідження. Кандидатська дисертація «Цивільний кодекс Франції 1804 р. та його вплив на цивільне законодавство країн Європи (на прикладі Польщі та Румунії)» відповідає всім чинним вимогам, а її автор – Сирко Мар’яна Василівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри
філософії та теорії права
юридичного факультету

Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Никифорак М. В.

Никифорак М. В.
15 листопада 15